

Żółkiewski, Stefan

Sprawozdanie z działalności TNW : Sprawozdania z działalności wydziałów TNW : Wydział I językoznawstwa i historii literatury : Streszczenia : Franciszek Siedlecki i początki strukturalizmu polskiego

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 47, 41-42

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Doroszewskiego i objaśnienia wyrazów i zwrotów w „Poradniku Językowym” kontynuują jego uczniowie, zwłaszcza prof. Mieczysław Szymczak.

Działalność wydawnicza TNW obejmuje kilkaset pozycji z różnych dyscyplin, w tym wiele wartościowych prac z zakresu językoznawstwa. Szczególne znaczenie mają dwie pozycje: *Psałterz puławski* w opracowaniu krytycznym Stanisława Słońskiego (1916) i piękne wydanie podobizny rękopisu *Rozmyślanie o żywocie Pana Jezusa* tzw. *przemyskie* ze wstępem Stefana Vrtela-Wierczyńskiego. Rękopis tego — obok *Biblii* i *Psałterzy* — najobszerniejszego zabytku średniowiecznego literackiego i językowego ocalał szczęśliwie w zawierusze wojennej. Przechowywany był w Bibliotece Kapituły Grecko-Katolickiej w Przemyślu, skąd przewieziony do Warszawy złożony został w roku 1946 w Bibliotece Narodowej w Dziale Rękopisów. Wydział I TNW powziął w dniu 27 stycznia 1948 r. uchwałę o wydaniu tego zabytku w postaci fototypicznej. Podobizna zabytku ukazała się w roku 1952 nakładem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Egzemplarze tego pięknego wydania rozesłano wszystkim członkom Towarzystwa.

Kiedy się ogarnie sumującym spojrzeniem osiągnięcia Towarzystwa Naukowego Warszawskiego w zakresie językoznawstwa — a przecież jest to tylko część działalności I Wydziału — nasuwa się refleksja o ogromie wykonanej pracy, a jednocześnie o wielkości i ważności zadań w służbie nauki na tym odcinku.

Stefan Żółkiewski

FRANCISZEK SIEDLECKI I POCZĄTKI STRUKTURALIZMU POLSKIEGO

Odczyt dotyczył działalności naukowej, pisarskiej i organizacyjnej Franciszka Siedleckiego (1906—1943). Młodo zmarły na gruźlicę uczony zostawił rozprawy z zakresu metodologii badań literackich i teorii literatury, a przede wszystkim teorii i historii wiersza polskiego. Na dorobek jego złożyły się nadto szkice i recenzje literackie dotyczące życia literackiego późnych lat trzydziestych. A wreszcie nieliczne własne utwory literackie, pisane pod wrażeniem poezji radzieckiej dla dzieci.

Działalność Siedleckiego została omówiona na tle ówczesnej polskiej kultury literackiej i na tle ówczesnej polonistyki uniwersyteckiej, a więc na tle dążeń intelektualnych z jednej strony inicjatorów tzw. przełomu antypozytywistycznego w Polsce, z drugiej strony — poczynań w zakresie początków badań strukturalnych u nas, prób myślenia o systemowej interpretacji charakteru przemian literatury. Szczególnie uwzględniona została myśl teoretycznoliteracka K. Wóycickiego, Z. Łempickiego i M. Kridla.

Charakterystyka początków strukturalizmu w badaniach literackich w Polsce objęła również informacje o działalności naukowej studenckiego Koła Polonistów Uniwersytetu Warszawskiego z lat 1934—1939, w których to pracach uczestniczył intensywnie F. Siedlecki, a obok D. Hopenstana i K. Budzyka oraz inni znani potem z prac zanotowanych w historii polskich badań literackich drugiej połowy XX w. Z inicjatywy Siedleckiego Koło wydawało tomiki „Archiwum tłumaczeń”, z których najważniejsze popularyzowały tzw. formalistów rosyjskich i ich krytyków rodzaju Winogradowa, jako pionierów strukturalizmu. Droga studiów nad tymi zagadnieniami prowadziła do manifestacji praskiego strukturalizmu, związanego ze szkołą fonologiczną w językoznawstwie Trubeckiego i pierwszym okresem działalności R. Jakobsona.

W duchu ówczesnych przymysłów strukturalizm interpretowano dość powszechnie jako oparty na filozofii fenomenologicznej. Ale temu ostatniemu kierunkowi obce było pochodzące od de Saussure'a pojęcie systemu i zmian systemowych. Toteż Siedlecki poddał krytyce wiązanie strukturalizmu z fenomenologią. Spopularyzował i wprowadził na grunt polski idee fonologicznej szkoły w nowym językoznawstwie. Pierwszy u nas nawiązał do nowatorstwa Jakobsona. Zostawił gruntowne i oryginalne studia nad metryką. Zinterpretował niektóre typy wiersza polskiego średniowiecznego i awangardowego. Prowadził liczne i gruntowne polemiki z polską tradycyjną teorią wiersza.

Dzięki współdziałaniu z Kridlem wokół *Księgi prac ofiarowanych K. Wóycickiemu* z 1937 r. skupił grono podobnie myślących nowatorów w zakresie metod badań literackich i starszych, i młodszych, zaczynając od J. Kuryłowicza, a na kolegach ze wzmiankowanego Koła Polonistów UW i na wileńskich uczniach Kridla kończąc.

Dalszy rozwój polskich badań literackich o charakterze strukturalnym, prowadzący ku zastosowaniom metod semiotycznych, metod najpełniej rozwiniętych przez dojrzałego Romana Jakobsona, w określonej mierze współwyzaczył przedwcześnie zmarły wysoce oryginalny badacz Franciszek Siedlecki. PIW przygotowuje wydanie zebranych studiów tego autora.

Danuta Buttler

Z ZAGADNIEŃ OPISU SŁOWNICTWA POLSKIEGO DRUGIEJ POŁOWY XIX WIEKU

Druga połowa XIX wieku stanowi w rozwoju leksyki polskiej okres równie przełomowy, jak schyłek XVIII wieku w ewolucji gramatycznej struktury polszczyzny. Jest to epoka rozległych zmian słownikowych, przeobrażających nie tylko ilościowy skład słownictwa, lecz także jego wew-